

تجربه زیسته مادران ایرانی از نقش مادرزن و مادرشوهری: مطالعه پدیدارشناسی

کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

رویا منتظری*^{ID}

rmontazeri6@gmail.com

ایمیل نویسنده مسئول:

پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۰۸

دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۱۷

فصلنامه علمی پژوهشی
خانواده درمانی کاربردی

شاپا (الکترونیکی) ۲۷۱۷-۲۴۳۰
<http://Aftj.ir>

دوره ۴ | شماره ۵ پایانی | ۵۹۲-۵۷۰
زمستان ۱۴۰۲

نوع مقاله: پژوهشی

به این مقاله به شکل زیر استناد کنید:
درون متن:

(منتظری، ۱۴۰۲)

در فهرست منابع:

منتظری، رویا. (۱۴۰۲). بررسی نقش میانجی طرحواره‌های ناسازگار و ابرازگری هیجانی در ارتباط بین ترومای کودکی و صمیمیت جنسی در زنان خانواده‌های کم‌درآمد. *خانواده درمانی کاربردی*. ۵۷۰-۵۹۲، (۵)۴.

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر شناسایی تجارب زیسته مادران ایرانی از نقش مادرزن و مادرشوهری بود. **روش پژوهش:** روش پژوهش حاضر کاربردی و از نوع کیفی پدیدارشناسی تفسیری است. نمونه مورد مطالعه شامل ۱۴ نفر از مادران ساکن شهر اصفهان بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. از افراد مصاحبه نیمه ساختاریافته به عمل آمد، سپس کلمه به کلمه پیاده‌سازی شده و به روش اسمیت و اسبورن (۲۰۰۷) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. **یافته‌ها:** در این مطالعه نقش مادرزن و مادرشوهری در ۴ مضمون اصلی شامل ادراک از مادرانگی بعد از ازدواج فرزند، الزامات نقش‌آفرینی، چالش‌ها و فرصت‌ها، مهارت‌های ارتباطی، ۱۵ مضمون فرعی شامل مادری حامی و راهنما، مادری محافظه‌کار، مادری فداکار با محدودیت‌های شخصی، صفات و ویژگی‌های مطلوب، چالش‌ها و فرصت‌های ارتباط با همسر، چالش‌ها و فرصت‌های رابطه والد-فرزندی، چالش باورهای فرهنگی، فرصتی برای پاسخ به نیازهای اساسی، چالش مسئولیت‌های مراقبتی و مدیریتی، چالش‌های احساسی، حفظ مرزها، سرمایه‌گذاری ابرازی و ابزاری، پیوستن به خانواده همسر فرزند، پیوستن به عروس و داماد، آگاهانه و هوشمندانه عمل کردن و ۶۹ کد برآورد گردید. **نتیجه‌گیری:** مطابق یافته‌های پژوهش، نقش مادرزن و مادرشوهری با ادراکی از مادری حامی، محافظه‌کار و فداکار تعریف می‌شود که برای نقش‌آفرینی خویش ملزم به ویژگی‌ها و صفات مطلوب و استفاده از مهارت‌های ارتباطی می‌باشد. مادرزن و مادرشوهر بودن در عین ایجاد فرصت‌ها، چالش‌هایی را نیز برای مادران به دنبال دارد. به طور کلی تسهیل‌گری در روابط و انسجام خانواده به عنوان جوهره مشترک تجارب مادران ایرانی از نقش مادرزن و مادرشوهری می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: مادرزن، مادرشوهر، مادران ایرانی، پدیدارشناسی.

مقدمه

برای آگاهی از نقش و جایگاه‌های مختلف خانوادگی لازم است به نقش‌های مربوط به هر مرحله از چرخه زندگی خانواده^۱ پرداخت. چرخه زندگی با تأکید بر مجموعه بودن خانواده شامل یکسری رویدادها در هر مرحله می‌باشد که خانواده با انجام موفقیت‌آمیز تکالیف تحولی در هر مرحله می‌تواند با تغییر و تحولات مربوط به هر رویداد خاص سازگاری یابد تا ثبات خانوادگی حفظ گردد (گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۱۳۸۲). یکی از مراحل مهم در چرخه زندگی خانواده ازدواج فرزندان و استقلال آن‌ها از والدین می‌باشد که با ورود عروس و داماد به خانواده، مادران را با نقش مادرزن و مادرشوهری همراه می‌سازد و خانواده هسته‌ای را به خانواده‌ای گسترده تبدیل می‌کند. تکلیف تحولی مهم برای خانواده در این مرحله از زندگی پذیرش استقلال دائمی فرزندان از والدین می‌باشد که اگر آن‌ها نتوانند این تکلیف را با موفقیت انجام دهند خانواده دچار بحران می‌شود (گلادینگ، ۱۳۹۴). در همین راستا پژوهشی کیفی در غنا با تأکید بر این مسئله اشاره کرده است که وقتی خانواده همسر نقش و وظایف خود را به درستی ایفا نکند و یا در مقابل تغییر مقاومت صورت گیرد در روابط بین عروس و داماد با خانواده همسر مشکل ایجاد می‌شود (اوسی توتو، آکوسوا افرام و زوکوتی، ۲۰۲۱). به نظر می‌رسد فرصت ندادن به فرزندان برای استقلال از والدین به همراه دخالت‌های آن‌ها در زندگی فرزندان می‌تواند زندگی زناشویی زوجین را تحت تأثیر قرار داده و حتی باعث فروپاشی زندگی آن‌ها گردد (طاهری بنچاری، آقاجانی مرساء و کلدی، ۱۳۹۷؛ عابدینی، ۱۳۹۵). طوری که قاسمی و ساروخانی (۱۳۹۲) برآورد کرده‌اند که دخالت خانواده همسر در زندگی زوج با ۱۲/۵ درصد یکی از عوامل مهم در تعارضات زناشویی^۲ می‌باشد. بنابراین همانطور که ملاحظه می‌شود نقش و جایگاه خانواده گسترده به عنوان خانواده همسر امری غیرقابل انکار و مهم در چرخه زندگی می‌باشد (کائو، فاین، فانگ، ژو، ۲۰۱۹؛ لونکوسیت، جاکنن، تنسکانن و ارولا، ۲۰۱۹؛ یوان، ۲۰۱۹؛ گریف و وولی، ۲۰۲۰؛ لی، کیم، سیچی و فینگرمن، ۲۰۲۰) که پژوهش‌های متعددی در هند (گوپتا، کسول، مرتنز، ۲۰۲۱)، کره (چویی، نام، کیم و پارک، ۲۰۱۹) و ترکیه (جنس و باپتیست، ۲۰۱۹) نیز، بر آن صحنه گذاشته‌اند.

در مقایسه‌ای اجمالی بین نقش مادر و پدر در خانواده گسترده متوجه می‌شویم که مادر در این بین نقشی کلیدی را در خانواده ایفا می‌کند. در همین راستا در داستان‌های ادبیات بریتانیا به اهمیت جایگاه و نقش مادرشوهر و مادرزن اشاره شده (لیپتون، ۲۰۱۸) و حتی در فرهنگ‌های مختلف از جمله فرهنگ آمریکایی با شخصیت مادرزن و مادرشوهر با تحقیر و کنایه برخورد می‌شود، طوری که در ضرب‌المثل‌های انگلیسی-آمریکایی اشاره شده است با مادرشوهر و مادرزن به منفی‌ترین شکل رفتار می‌شود و ویژگی‌های کلیشه‌ای او مانند بیش از حد انتقادی بودن و نزاع‌گر مورد بحث می‌باشد (لیتوفکینا، ۲۰۱۸). همچنین بررسی‌ها از زوجی چینی و کره‌ای اشاره بر این دارد که زندگی مشترک با مادرشوهر یا مادرزن به عنوان یکی از عوامل محرک و مهم در تعارضات زناشویی می‌باشد (پارک و پارک، ۲۰۱۹). از طرفی مردان و زنان آمریکایی نیز درگیری‌های بیشتری را با مادرزن و مادرشوهر نسبت به مادران خویش گزارش کرده‌اند (آیزر، کرمز، هس و آکتیسی، ۲۰۲۲). به نظر می‌رسد حتی نقش مادرشوهر در مقایسه با مادرزن از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و اغلب گزارش‌ها از جمله نتایج بررسی‌ها در تایوان نیز (کونک، ۲۰۱۹) به حساسیت نقش

1. Family life cycle
2. Marital Conflicts

مادرشوهر و تعارضات همیشگی مادرشوهر و عروس در خانواده اشاره کرده‌اند. طوری که نتایج بررسی‌ها در خانواده‌های کره‌ای به درگیری‌های با مادرشوهر به عنوان دلایلی از تنش‌های زوجین اشاره دارد (پارک و پارک، ۲۰۱۹) و از طرفی در آمریکا نیز مادران تعارضات بیشتری را با عروس نسبت به دختر داشته‌اند (آپرز و همکاران، ۲۰۲۲). همچنین در جهان عرب به دلایل مختلف اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی روابط مادرشوهر و عروس مشکل‌سازتر برآورد شده است و در فرهنگ مراکش بر بازنمایی منفی مادرشوهر در فرهنگ عامه و اینکه چگونه او مقصر ایجاد یک رابطه‌ی نا آرام است نیز، متمرکز می‌باشد (دردار، ۲۰۱۸). بررسی‌ها در این رابطه در کشور پاکستان هم حکایت از آن دارد که عروس‌ها بیشتر از پرخاشگری فیزیکی از پرخاشگری کلامی مادرشوهر رنج می‌برند طوری که حتی این رنج بیشتر از خشونت کلامی همسر است (خان، اوسترمن و جورکریت، ۲۰۲۱). در بین خانواده‌های افغان نیز بررسی‌ها حاکی از تاثیرپذیری سلامت زنان از خشونت مادرشوهر و خانواده شوهر بر علیه آن‌ها دارد (جورکس، کربوز و گیسیس، ۲۰۱۹). طوری که دست‌آوردهای پژوهشی دیگری هم به اهمیت اثرگذاری پرخاشگری خانواده همسر بر سلامت روان زنان اشاره دارند (چویی، ۲۰۲۱).

اگر بخواهیم به نقش و جایگاه مادر و بخصوص مادرزن و مادرشوهر در فرهنگ ایرانی نگاهی داشته باشیم متوجه می‌شویم در فرهنگ ایرانی نیز علاوه بر آن که روابط والد-فرزندی از اهمیت بالایی برخوردار است و والدین برای فرزندان جایگاه ویژه‌ای داشته (صاحب‌دل، زهراکار و دل‌اور، ۱۳۹۴) و الگوی سالم برای خانواده ایرانی یک الگوی جمع‌گرا معرفی شده است (پناغی، زاده محمدی، باقریان، پاکدامن، احمدآبادی، و محمدی، ۱۳۹۵) در این بین نقش مادر از نظر هیجانی و عاطفی بسیار مهم‌تر از پدر برای فرزندان برآورد شده است (چراغی و ابراهیمی، ۱۳۹۷) بنابراین همین مسئله نقش و جایگاه مادرشوهر و مادرزن را از اهمیت بالایی برخوردار ساخته که می‌تواند تعارضات عروس و مادرشوهر را به عنوان یکی از عوامل استرس‌زا در خانواده‌های ایرانی پیش‌بینی کند. بنابراین در فرهنگ ایرانی نه تنها نقش خانواده همسر در شکل‌گیری خانواده‌ای بهینه انکار ناپذیر است (چراغی، مظاهری، موتابی، پناغی و صادقی، ۲۰۱۹) بلکه در همین راستا بررسی‌های انجام شده در خانواده‌های ایرانی حکایت از آن دارد که مادر همسر نسبت به پدر همسر می‌تواند سهم قابل توجهی در شکل‌گیری رابطه‌ای مطلوب یا نامطلوب در زندگی زوجین داشته باشد (چراغی، مظاهری، موتابی، پناغی و صادقی، ۱۳۹۴ ب). بنابراین در این بین نقش خانواده مردان نسبت به زنان هم در تعارضات زناشویی (چراغی و همکاران، ۱۳۹۴ ب) و هم رضایت زناشویی^۱ زوجین پررنگ‌تر بوده و آن‌ها می‌توانند ۴۰٪ از رضایت زناشویی زوجین را تحت تأثیر قرار دهند (چراغی، مظاهری، موتابی، پناغی، صادقی و سلمانی، ۱۳۹۴ الف) که در سهم خود آمار قابل توجهی می‌باشد. همانطور که به دست‌آوردهای فرهنگ‌های مختلف اشاره گردید، می‌توان گفت از آنجایی که مسائل مربوط به خانواده به شاخص‌های فرهنگی مربوط بوده و ایفای نقش مادرزن و مادرشوهری نیز از ابعاد فرهنگی جامعه تأثیر می‌پذیرد (سیبو، ۲۰۱۸) و با توجه به این که بیشتر پژوهش‌هایی که به بررسی اهمیت و جایگاه مادرزن و مادرشوهر پرداخته‌اند (سیبو، ۲۰۱۸؛ لیتوفکینا، ۲۰۱۸؛ کائو و همکاران، ۲۰۱۹) براساس فرهنگ غیر ایرانی بوده و یا پژوهش‌های داخلی در این زمینه بیشتر از دید

زوجین به تحلیل این نقش و روابط سببی^۱ در فرهنگ ایرانی پرداخته‌اند (چراغی و همکاران، ۱۳۹۴ الف و ب؛ قاسمی، اعتمادی و احمدی، ۱۳۹۴؛ حاتمی، ۱۳۹۹) بنابراین لازم و ضروری است که نه تنها به دست آوردهای خارجی اکتفا نکرد بلکه پژوهش‌هایی متمرکز بر فرهنگ ایرانی انجام شود و همچنین از دیدگاه مادران به شناسایی نقش مادرزن و مادرشوهری پرداخته شود تا با استخراج نتایجی مطابق با فرهنگ خانواده ایرانی دید عمیق‌تر و وسیع‌تری از جایگاه و نقش مادرزن و مادرشوهر در جامعه ایران کسب گردد و با دیدگاه آگاهانه‌تری از تجارب مادران ایرانی در این زمینه به تحلیل هرچه بهتر روابط آن‌ها با عروس و داماد پرداخت. بنابراین پژوهش حاضر با هدف شناسایی تجارب زیسته افراد از نقش مادرزن و مادرشوهری انجام شد تا به این سؤال پاسخ دهد که تجربه مادران ایرانی از نقش مادرزن و مادرشوهری چیست؟

روش پژوهش

این پژوهش با هدف شناسایی تجارب زیسته مادران ایرانی از نقش مادرزن و مادرشوهری از رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی^۲ تفسیری استفاده شده است. در این روش از تجارب زیسته افراد برای کشف پدیده‌ها استفاده می‌شود تا با کشف معنای نهفته در آن‌ها بتوان به آن چه در تجربه‌های افراد مشترک است دست یافت. به جهت روش‌شناسی، در اجرای این پژوهش اطلاعات از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته^۳ با مادران گردآوری شد. جامعه مورد مطالعه این پژوهش را مادرزن و مادرشوهرهایی که ساکن شهر اصفهان بودند و حداقل یک عروس یا داماد داشتند، فرزندان آن‌ها در حال زندگی با همسرشان بودند و حداقل یکسال از ازدواج رسمی فرزندشان گذشته بود تشکیل می‌دادند. همچنین تمایل به کناره‌گیری از روند پژوهش به عنوان ملاک خروج از پژوهش در نظر گرفته شد. نمونه‌گیری به روش هدفمند انجام شد و براساس اصل اشباع، نمونه‌گیری و انجام مصاحبه‌ها تا زمانی ادامه یافت که اشباع اطلاعات حاصل شد و اطلاعات جدیدی وارد پژوهش نشد. بنابراین پس از مصاحبه با ۱۴ نفر از مادران، اطلاعات گردآوری شده به نقطه اشباع رسید و دیگر نیازی به ادامه مصاحبه نبود. تحلیل داده‌های دریافت شده از مصاحبه‌ها براساس روش پدیدارشناسی تفسیری اسمیت و اوسبورن (۲۰۰۷) صورت پذیرفت.

ابزار پژوهش

۱. مصاحبه نیمه ساختاریافته: پرسشنامه^۱ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی حاوی اطلاعاتی از قبیل سن، شغل، تحصیلات، قومیت، تعداد فرزندان، تعداد عروس و داماد، مدت زمان ازدواج فرزندان و تعداد نوه‌ها، برای گردآوری مشخصات شرکت‌کنندگان استفاده شد. ابزار محقق ساخته، فرم مصاحبه نیمه ساختاریافته‌ای شامل پرسش‌های بازپاسخ بود. جهت سنجش اعتبار محتوای مصاحبه‌ها فرم مصاحبه در اختیار سه نفر از متخصصان و اساتید قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد تا نظر خود را در خصوص کمیت و کیفیت سؤال‌ها بیان کنند. پس از اعمال اصلاحات مدنظر، سؤال‌ها برای انجام مصاحبه با مادران مورد استفاده قرار گرفت.

(۱) مادرزن و مادرشوهر بودن به چه معنا است؟ و یا مادرزن و مادرشوهر بودن را چگونه تعریف می‌کنید؟

1. In-laws

2. Phenomenology

3. Semi-structured interview

- ۲) نقش آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر چه احساساتی را برای شما به ارمغان آورده است؟
- ۳) نقش آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر در خانواده چه تأثیری بر دیگر روابط شما داشته است؟ و چگونه؟
- ۴) مادرزن و مادرشوهری چه تغییراتی را برای شما نسبت به قبل از مادرزن و مادرشوهر شدن به دنبال داشته است؟
- ۵) ویژگی‌های مطلوب و نامطلوب نقش آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر چیست؟
- ۶) به نظر شما چه عواملی و چگونه در نقش آفرینی شما به عنوان مادرزن و مادرشوهر اثرگذار بوده است؟ همچنین در طول پژوهش برای دستیابی به اطلاعات مفیدتر از سؤال‌های کاوشگرانه^۱ مانند (می‌توانید در این باره بیشتر توضیح دهید؟ یا امکانش هست منظورتان را واضح‌تر بیان کنید؟) استفاده شد. در طول پژوهش نیز زمانی که مشارکت‌کننده از موضوع اصلی فاصله می‌گرفت با طرح جمله‌های هدایت‌کننده سعی می‌شد به موضوع اصلی هدایت گردد.

روش اجرا. ابتدا با فراخوان دادن از طریق اعلان همکاری و آگهی در شبکه‌های اجتماعی از افراد واجد شرایط دعوت به عمل آمد. سپس بعد از ارتباط با مادران برای تحقق اخلاق پژوهشی هدف مطالعه برای آن‌ها توضیح داده شد و پس از موافقت و هماهنگی‌های لازم فرآیند مصاحبه آغاز گردید. در همین راستا ابتدای مصاحبه از محرمانه ماندن هویت و اطلاعات شرکت‌کننده اطمینان داده شد و بعد از بیان چهارچوب کلی پژوهش با کسب اجازه از آن‌ها صدای مادران ضبط شد. مدت زمان مصاحبه‌ها بین ۴۰ تا ۷۰ دقیقه متغیر بود. داده‌ها با روش اسمیت و اوسبورن (۲۰۰۷) تحلیل شد. ابتدا متن مصاحبه‌ها کلمه به کلمه پیاده‌سازی شد. متن مصاحبه‌ها چندین مرتبه مطالعه شد تا از طریق مطالعه مکرر امکان دستیابی به معنای کلی و عمیق هر مصاحبه حاصل شود. سپس به منظور استخراج عبارات معنادار، تمام عباراتی که مرتبط با تجربه مادران از نقش آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر بودند مشخص شدند. این عبارات همان واحدهای معنایی یا کدها هستند. کدهای به دست آمده با استفاده از میزان همگرایی و واگرایی که نسبت به یکدیگر داشتند در قالب زیرمضمون‌ها طبقه‌بندی شدند. زیرمضمون‌هایی که ارتباط درونی بیشتری با یکدیگر داشتند در یک مضمون قرار گرفتند. مضامین اصلی چندین بار مورد بازبینی قرار گرفتند و موارد زائد یا اشتباه، حذف و اصلاح شدند. در نهایت به منظور اعتبارسنجی یافته‌ها از شرکت‌کنندگان درخواست شد یافته‌های حاصل را با تجربه خود مقایسه کنند تا اطمینان حاصل شود که پژوهشگر به درستی متوجه تجارب شده باشد. در پژوهش کیفی برای سنجش روایی و پایایی^۲ ابزار از ملاک موثق بودن استفاده می‌شود. از طریق ۴ مؤلفه موثق بودن ابزار قابل سنجش است. این ملاک‌ها در پژوهش حاضر مورد توجه قرار گرفته‌اند. الف) به منظور معتبر بودن^۳ ابزار که معادل روایی درونی است، از روش تحقیق، روش جمع‌آوری و تحلیل داده متناسب با پدیده مورد بررسی و هدف تحقیق استفاده شد. از سؤالات تکراری نیز برای روشن‌تر شدن سؤالات و جزئیات مربوطه، همچنین برای رفع کج‌فهمی پژوهشگر از صحبت‌های شرکت‌کنندگان و آشکار شدن

1. Exploratory questions
2. Reliability and validity
3. Greditability

تناقض‌های احتمالی استفاده شد. ب) به منظور فراهم شدن زمینه انتقال‌پذیری^۱ که معادل روایی بیرونی است، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان، سؤالات مطرح شده، زمان و جزئیات مصاحبه و روش تحلیل داده‌ها شرح داده شدند. ج) اطمینان‌پذیری^۲ که معادل پایایی در پژوهش‌های کیفی است با تشریح کامل مراحل تحقیق، انجام گرفت تا پژوهشگران در آینده بتوانند آن را تکرار کنند. د) قابلیت تصدیق^۳ در پژوهش حاضر به کمک مشورت با اساتید و دانشجویان آشنا به روش کیفی درباره کدگذاری و تحلیل داده‌ها انجام گرفت.

یافته‌ها

در این بخش به اطلاعات جمعیت‌شناختی افراد شرکت‌کننده در پژوهش پرداخته می‌شود. میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۵۷ سال بود. جدول شماره ۱ بیانگر این مطلب است.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان

کد	سن	تحصیلات	شغل	قومیت	تعداد فرزندان	تعداد عروس و داماد	مدت فرزندان	ازدواج تعداد نوه
کد ۱	۴۶	ابتدایی	آزاد	فارس	۳	۱ داماد	۱۰ سال	۱
کد ۲	۴۷	سیکل	خانه‌دار	فارس	۲	۱ عروس	۱ سال	۰
کد ۳	۴۷	سیکل	خانه‌دار	فارس	۲	۱ داماد	۵ سال	۰
کد ۴	۵۷	ابتدایی	خانه‌دار	فارس	۳	۲ داماد	۱۸ سال / ۱۶ سال	۳
کد ۵	۵۵	ابتدایی	خانه‌دار	فارس	۴	۱ عروس / ۳ داماد	۲۰، ۱۵، ۱۰، ۱۲ سال	۴
کد ۶	۶۰	دیپلم	خانه‌دار	فارس	۲	۲ داماد	۱۲ سال / ۹ سال	۲
کد ۷	۵۳	سیکل	خانه‌دار	فارس	۳	۱ داماد / ۲ عروس	۹، ۸، ۶ سال	۵
کد ۸	۵۸	فوق لیسانس	بازنشسته	فارس	۲	۱ داماد / ۱ عروس	۱۱ و ۵ سال	۳
کد ۹	۷۰	ابتدایی	خانه‌دار	فارس	۴	۱ داماد / ۳ عروس	۱۸، ۱۶، ۱۵، ۵ سال	۵
کد ۱۰	۶۳	فوق دیپلم	خانه‌دار	فارس	۳	۱ داماد / ۲ عروس	۲۱، ۱۷ و ۶ سال	۴
کد ۱۱	۵۸	فوق دیپلم	خانه‌دار	فارس	۳	۱ عروس	۱۳ سال	۱
کد ۱۲	۵۵	کارشناسی	خانه‌دار	فارس	۲	۱ داماد	۲	۰
کد ۱۳	۶۱	دیپلم	خانه‌دار	فارس	۱	۱ عروس	۶ سال	۲
کد ۱۴	۶۸	ابتدایی	خانه‌دار	فارس	۵	۵ داماد	۳، ۱۰، ۱۷، ۱۹، ۲۱ سال	۷

براساس نتایج به دست آمده از پژوهش، تجارب مادران ایرانی از نقش مادرزن و مادرشوهری در ۴ مضمون اصلی ادراک از مادرانگی بعد از ازدواج فرزندان، الزامات نقش‌آفرینی، چالش‌ها و فرصت‌ها و مهارت‌های ارتباطی

1. Transferability
2. Dependability
3. Confirmability

و ۱۵ زیر مضمون تحلیل گردید. مضامین و زیرمضمون‌ها در جدول شماره ۲ ارائه شده است. در ادامه نظر مشارکت‌کنندگان در توضیح مضمون‌ها و زیرمضمون‌ها بیان شده است.

جدول ۲. مضامین استخراج شده از مطالعه کیفی تجربه زیسته مادران ایرانی از نقش مادرزن و

مادرشوهری

مضامین اصلی	مضامین فرعی	کد اولیه
	مادری حامی و راهنما	حافظ حریم خصوصی زندگی فرزند و همسرش از آسیب‌ها مشاور و راهنما برای زندگی زوج
ادراک از مادرانگی بعد از ازدواج فرزند	مادری محافظه‌کار	محتاطانه و با ملاحظه عمل کردن در مقابل عروس و داماد موقعیت سنجی در روابط با عروس و داماد
	مادری فداکار با محدودیت‌های شخصی	کاهش آزادی و افزایش صرف وقت و انرژی در ارتباطات خانوادگی سختی‌های مراقبت و نگهداری از نوه سرکوب و تعدیل در استانداردها درباره ویژگی‌های نامطلوب عروس و داماد اولویت قرار دادن نیازهای فرزند و همسر فرزند نسبت به نیازهای شخصی تعدیل در ابراز صریح به آسیب‌ها و هیجانات منفی در روابط با عروس و داماد متحمل شدن ناعدالتی‌ها در تقسیم وظایف دو خانواده‌ی زوجین
الزامات نقش آفرینی	صفات و ویژگی‌های مطلوب	آسان‌گیری، همدلی کردن، قناعت، سازشگری، صبوری، زودرنج نبودن، تواضع و فروتنی، گذشت و فداکاری، آستانه تحمل بالا، سوءظن نداشتن، کلام نافذ و با فن بیان قوی، خیرخواه بودن و منفعت طلب نبودن
چالش‌ها و فرصت‌ها	چالش‌ها و فرصت‌های ارتباط با همسر	کاهش و حذف تعارضات با همسر تلاش برای جلب اعتماد همسر افزایش رسیدگی و توجه به همسر ایجاد تنش با همسر به واسطه تفاوت نظر در مورد برخورد با عروس و داماد تبدیل شدن همسر به منطقه‌ای امن برای برون ریزی هیجانات و مشارکت در حل بحران قوی‌تر شدن مهارت حل مسئله با همسر در چهارچوب زندگی زناشویی
	چالش‌ها و فرصت‌های رابطه والد-فرزندی	افزایش وابستگی و احترام فرزند به مادر بعد از ازدواج همسر فرزند به عنوان مانعی در آزادی‌های رابطه با فرزند پذیرش تفاوت‌های ملاک‌های انتخاب همسر و همسر فرزند در روابط با فرزند فاصله فیزیکی و عاطفی نسبت به فرزند

کاهش موضع قدرت والدی برای فرزند با کاهش اختیارات در مقابل عروس و داماد	
زندگی و آینده فرزند را در گرو همسر فرزند دانستن	
فرض‌های نامطلوب درباره مادرشوهر و مادرزن به عنوان مانعی در روابط با عروس و داماد	چالش باورهای فرهنگی
ارضای نیاز به تفریح با دروهمی‌ها و رفت و آمدهای خانوادگی	فرصتی برای پاسخ به نیازهای اساسی
رفع نیاز به محبت و رفع تنهایی حمایت شدن	
رفع نیاز به بقا و گسترش نسل خانوادگی	
افزایش مسئولیت‌ها با مضاعف شدن نقش مادری (مادرزن و مادرشوهر) و مادر بزرگی	چالش مسئولیت‌های مراقبتی و مدیریتی
واسطه‌ای بین عروس و داماد با اعضای خانواده	
مدیریت در ابراز هیجان‌ها و مداخله در بحران‌های خانوادگی	
توجه به نقش آفرینی خویش در بحران‌های خانوادگی فرزند و همسرش	
غم و نگرانی از مشکلات و سرانجام زندگی زوجی فرزند در مقابل خشنودی از گسترش خانواده	چالش‌های احساسی
ترس و نگرانی از تکرار خصوصیات نامطلوب همسر در داماد	
شادمانی از برآورده سازی استانداردها در مقابل احساس ناکامی در برآورده نشدن آن‌ها	
حس ضعف و مورد سوءاستفاده قرار گرفتن از سوی عروس و داماد	
ترس و احساس گناه از سهمیم شدن در فروپاشی و بی ثباتی زندگی زناشویی فرزند	
شادمانی از ورود عضو جدید خانواده در مقابل ترس از عدم سازگار شدن با او	
احساس نا امنی، ترس و تهدید برای خانواده در مقابل غریبه بودن عروس و داماد	
عدم مثلث‌سازی و ائتلاف در تعارضات و روابط زوج	حفظ مرزها
رعایت مرز بین دخالت و حامی بودن در زندگی زوج	
عدم انتقال و ایجاد فیلتر در افشای مشکلات به عروس و داماد	
توجه به ارضای نیازهای عاطفی عروس و داماد	سرمايه‌گذاري ابرازي و ابرازي
ابراز عملی محبت و مورد توجه قرار دادن عروس و داماد	
درک تفاوت‌ها و داشتن وجهه مشترک با خانواده همسر فرزند	پیوستن به خانواده همسر فرزند
تشویق فرزند به تعاملات مطلوب با خانواده همسرش	
عدم رقابت و حسادت و داشتن جبهه مشترک با عروس و داماد	پیوستن به عروس و داماد
اعمال فضای مشارکتی در مقابل فضای بازپرسی در ارتباطات با عروس و داماد	
عدم طرفداری از فرزند در مقابل عروس و داماد	

رازداری و امانت داری و دفاع از حق و حقوق عروس و داماد در مقابل دیگران
حافظ آرامش، امیدواری و اعتماد عروس و داماد در روابط با خانواده همسر
عدم بدگویی و سوءاستفاده کردن از عروس و داماد
پذیرش عروس و داماد به عنوان عضو جدید خانواده

آگاهانه و هوشمندانه عمل
کسب شناخت از ویژگی‌ها، نقاط ضعف و قوت شخصیتی عروس و داماد
کردن
پذیرش تفاوت‌های نسلی با عروس و داماد
الگو پذیری از روابط خانواده اصلی و خانواده همسر و جلوگیری از تکرار تجارب نامطلوب
یادگیری مهارت‌های ارتباطی از رسانه‌های ملی و لزوم مراجعه به مشاور برای حل مسئله

(۱) مضمون اصلی اول: ادراک از مادرانگی بعد از ازدواج فرزند: این مضمون در سه زیر شاخهٔ مادری حامی و راهنما، مادری محافظه‌کار و مادری فداکار با محدودیت‌های شخصی دسته‌بندی شد.
۱-۱: مادری حامی و راهنما:

مادران پژوهش حاضر به این مسئله اشاره می‌کردند که وقتی مادری فرزندش ازدواج می‌کند سعی می‌کند حافظ و راهنمای زندگی فرزند و همسرش باشد. از این رو مفاهیمی مانند؛ حافظ حریم خصوصی زندگی فرزند و همسرش از آسیب‌ها و مشاور و راهنما برای زندگی زوج در تجربیات مادران مشاهده شد. به طور مثال؛ کد ۱: مادرزن بودن به عنوان اینه که آگه بخوام جنبه مثبتشو نگاه کنم یعنی پشت و پناه که آگه یه مشکلی داشته باشن یه مشورتی بگیرن از نظر مالی و فکری و مشورتی بتونه کمک کنه واسه دختر که خیلی میتونه حامی باشه تا بتونه راه و رسم رو یادش بدی تا توی زندگی با شوهرش به کار بگیره.

۲-۱: مادری محافظه‌کار:

از نظر مادران علاوه بر اینکه مادرزن و مادرشوهر مادری حامی و راهنما می‌باشد، مادر محافظه‌کاری است که با موقعیت‌سنجی بیشتری به اعمال رفتارها و گفتار خویش در روابط با عروس و داماد می‌پردازد. مفاهیمی مانند محتاطانه و با ملاحظه عمل کردن در مقابل عروس و داماد و موقعیت‌سنجی در روابط با عروس و داماد از مواردی بودند که مادران بیان می‌کردند. به طور مثال؛ کد ۵: خب آدم باید حواسش باشه هرچی‌بو جلو عروس و داماد نگه مخصوصا عروس خیلی محرم راز نیست. کد ۶: مثلا یکی از دامادام بعضی وقتا چند روز میرن توی باغشون مهمون دارن بعد شوهرم میگه مثلا زنگ زدی به روناک من میگم میدونی که ممکنه من زنگ بزنی کارمو بگم بعد دخترم همون موقع به شوهرش بگه مامانم باهام کار داره بریم دیگه حالا همون موقع خب اونا دورهم دوست ندارن پسرشون بیاد اینجا بعد همین منشا اختلاف میشه من مادر باید بدونم الان جاش نیست زنگ بزنی.

۱-۳: مادری فداکار با محدودیت‌های شخصی:

مادرزن و مادرشوهر شدن برای مادران علاوه بر حامی و محافظه‌کار بودن، برابر با مادری فداکار و با محدودیت‌های شخصی است. آن‌ها این مسئله را با مفاهیمی مانند، کاهش آزادی و افزایش صرف وقت و انرژی در ارتباطات خانوادگی، سختی‌های مراقبت و نگهداری از نوه، سرکوب و تعدیل در استانداردها درباره ویژگی‌های نامطلوب عروس و داماد، اولویت قرار دادن نیازهای فرزند و همسر فرزند نسبت به نیازهای شخصی، تعدیل در ابراز صریح به آسیب‌ها و هیجانات منفی در روابط با عروس و داماد و متحمل شدن ناعدالتی‌ها در تقسیم وظایف دو خانواده‌ی زوجین اظهار می‌کردند. به طور مثال؛ کد ۱۲: الان من ۶ساله دارم نوه رو نگه میدارم حتی به روزم پیش اون مادرزیرگش نرفته واقعیتش اینه که خب خیلی محدودیتام بیشتر شده خیلی آزادیام گرفته شده ولی میبینم که بعضی مادرا میگن وای بچه آوردن خودشون بزرگ کنن یا خب مادر دامادم مادر بزرگه به روز اینجاست خب به روزم بره اونجا چرا همش فقط پیش من باشه ولی من یکبارم این چیزا رو به روشون نیوردم. کد ۸: حتی شب عروسیش بود یا چیزایی دیگه هرچی میدیدم همه رو نادیده می‌گرفتم حتی شنیدین شاید که میگه اون لحظه من از چشم کور میشم و از گوش کر میشم و از زبونم لال میشم چون کوچکتین حرفی بزمن ناراحتی پیش میاد.

۲) مضمون اصلی دوم: الزامات نقش‌آفرینی: این مضمون در یک زیر مضمون صفات و ویژگی‌های مطلوب دسته‌بندی شد.

۱-۲: صفات و ویژگی‌های مطلوب:

مادران برخوردار از ویژگی‌ها و صفات مطلوب را به عنوان مؤلفه‌ای مهم در الزامات نقش‌آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر بیان می‌کردند. آن‌ها این مسئله را با ویژگی‌هایی مانند، آسان‌گیری، همدلی کردن، قناعت، سازشگری، صبوری، زودرنج نبودن، تواضع و فروتنی، گذشت و فداکاری، آستانه تحمل بالا، سوءظن نداشتن، کلام نافذ و با فن بیان قوی، خیرخواه بودن و منفعت طلب نبودن اظهار می‌کردند. به طور مثال؛ کد ۲: باید قدر دانم باشه مادرشوهر حالا به چیزیم کادو مثلا میارن خوشحال بشم تشکر کنم بگم ایشالا جبران کنم سعی کردم همیشه با این زبونا با این زبون چرب و نرم نگهشون دارم. کد ۹: سعی میکنم سختگیری نکنم تا راحتتر باشن و زندگیشون راحتتر باشه توی همه خانواده‌ها بالاخره بحث و اینا هست ولی مادرشوهر و مادرزن باید بهش برنخوره باید آستانه تحملشو ببره بالا برداشت اشتباه نکنه باید فقط تحمل کرد به چیزایی رو توی خودش بریزه چیزی نگه برورش نده چون منی که بزرگترم باید گذشت کنم تا دعوا و دلخوری نشه. کد ۳: اگه این وسط دامادم کم کاری کرد مادر باید ببخشه ته دل میمونه ولی می‌تونم ببخشم و چشمم رو روی خیلی چیزا ببندم کلا خیلی آدم باید گذشت کنه هی بگه بله شما راست میگی آدم باید به همه چیزش بسازه به نداری به خوبی به بدی فقط باید تحمل کرد باید صبر ایوب داشته باش. کد ۱۱: مادرشوهرها و عروسایی که هیمنطور من منم میکنن هیچ کدومشون نیم من نمیشن و اینا باعث چه مشکلاتی که توی زندگیشون نشده آدم باید غرورشو بذاره زیرپا انتقادپذیر باشه حالا من پسر زاییدما و اینا نباشه و منم منم نکنه که من پسر بزرگ کردم و اینا نباشه همه باید ما باشیم.

۳) مضمون اصلی سوم: چالش‌ها و فرصت‌ها: این مضمون در شش زیر شاخهٔ چالش‌ها و فرصت‌های ارتباط با همسر، چالش‌ها و فرصت‌های رابطه والد-فرزندی، چالش باورهای فرهنگی، فرصتی برای پاسخ به نیازهای اساسی، چالش مسئولیت‌های مراقبتی و مدیریتی و چالش‌های احساسی دسته‌بندی شد.

۳-۱: چالش‌ها و فرصت‌های ارتباط با همسر:

برای مادران نقش‌آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر هم فرصت‌هایی را در جهت ارتقاء روابط با همسر و هم چالش‌هایی را در این رابطه نیز به دنبال دارد. مادران مؤلفه‌هایی مانند؛ کاهش و حذف تعارضات با همسر، افزایش رسیدگی و توجه به همسر، تبدیل شدن همسر به منطقه‌ای امن برای برون‌ریزی هیجانات و مشارکت در حل بحران و قوی‌تر شدن مهارت حل مسئله با همسر در چهارچوب زندگی زناشویی را به عنوان فرصت‌ها و مؤلفه‌هایی همچون؛ تلاش برای جلب اعتماد همسر و ایجاد تنش با همسر به واسطهٔ تفاوت نظر در مورد برخورد با عروس و داماد را به عنوان چالش‌هایی در روابط با همسر بیان می‌کردند. به طور مثال؛ کد ۱۳: اتفاقاً من با شوهرم آرامش بیشتری گرفتیم تا عروسه اومد خیلی بهتر شدیم مثلاً دیگه یاد گرفته که هر چیزو جلوی عروس نگه. کد ۱۲: آدم وقتی مادرزن میشه هوای شوهره رو خیلی باید داشته باشه چون یه ذره حسادت و اینا رو داره. کد ۱۴: اولای ازدواجشون مثلاً من میومدم خونه یه غذای ساده روی گاز داشتم دیگه اجازه نداشتیم یه غذا دیگه به این غذا اضافه کنم شوهرم خیلی راحت میگرفت میگفت میخوام راحت بگیریم که راحت باشه حالا من هرچی میگفتم خب به هر حال یه عضو جدید زشته اگه من یه غذا ساده واسه نهار پختم جلوی اونم همینو بذارم و همین یه دلخوریایی بین من و شوهرم درست میکرد و حتی شده بود سر همین چیزا من یه هفته با شوهرم قهر بودم.

۳-۲: چالش‌ها و فرصت‌های رابطه والد-فرزندی:

علاوه بر چالش‌ها و فرصت‌های رابطه با همسر، مادران با مادرزن و مادرشوهر بودن چالش‌ها و فرصت‌هایی را در روابط با فرزند خویش نیز تجربه می‌کنند. مادران فرصت مربوطه را با مفهومی مثل؛ افزایش وابستگی و احترام فرزند به مادر بعد از ازدواج و چالش‌ها را با مفاهیمی مانند؛ همسر فرزند به عنوان مانعی در آزادی‌های رابطه با فرزند، پذیرش تفاوت‌های ملاک‌های انتخاب همسر و همسر فرزند در روابط با فرزند، فاصله فیزیکی و عاطفی نسبت به فرزند، کاهش موضع قدرت والدی برای فرزند با کاهش اختیارات در مقابل عروس و داماد، زندگی و آینده فرزند را در گرو همسر فرزند دانستن اشاره می‌کردند. به طور مثال؛ کد ۸: با دخترم که خیلی رابطم خوبه و بعد ازدواج وابستگی به من بیشتر شده و احترام گذاشتنش به منم بیشتر شده قبلاً که ازدواج نکرده بود این احترامو نمیداشت. کد ۵: حس کردم دخترمو ازم گرفته با اینکه هیچ مشکلی نداره که هر روز دخترم بیاد و بره و همو ببینیم و اینا مشکلی نیست ولی آخرش اون خلأ عاطفی رو دارم. کد ۳: انگار همه چیز زندگی دختره وصل میشه به داماده وقتی ازدواج میکنه بچه خب دیگه که تحت فرمان من نیست که حالا دیگه چی خورد چیکار کرد چه اتفاقی افتاد دیگه هیچی تحت کنترل من نیست که دیگه میره در اختیار شوهرش دیگه هیچ اختیاری روی دخترش نداره.

۳-۳: چالش باورهای فرهنگی:

یکی از چالش‌های نقش مادرزن و مادرشوهری مقابلهٔ مادران با باورهای فرهنگی به عنوان مانعی در روابط با عروس و داماد است که نقش‌آفرینی را برای آن‌ها دشوار می‌سازد. مادران این چالش را با مؤلفهٔ فرض‌های

نامطلوب درباره مادرشوهر و مادرزن به عنوان مانعی در روابط با عروس و داماد اظهار می‌کردند. به طور مثال؛ کد۷: با عروس یه مادرشوهر چون جا افتاده واسه عروس که مادرشوهر میخواد دخالت کنه من این حالتو دارم که خب اون تصورشم اینه که مادرشوهره بالاخره واسه همین چیزی نمیگم. کد۹: همیشه مادرزن به عنوان نمیدونم شنیدید یا نه خیلی ازش خوب تعریف نمیکنن اگه یه اتفاقی بیفته میگن بخاطر مادرزنه حالا مادرشوهر که دیگه بیشتر.

۳-۴: فرصتی برای پاسخ به نیازهای اساسی:

یکی از فرصتها و مزایای مادرزن و مادرشوهری این می‌باشد که هرچه بهتر می‌تواند در رفع نیازهای اساسی مادر کمک‌کننده باشد. مادران به مؤلفه‌هایی همچون؛ ارضای نیاز به تفریح با دورهمی‌ها و رفت و آمدهای خانوادگی، رفع نیاز به محبت و رفع تنهایی، حمایت شدن، رفع نیاز به بقا و گسترش نسل خانوادگی اشاره می‌کردند. برای مثال؛ کد۴: آدم خب به جمعیت خانوادش اضافه میشه دورش شلوغ تره بهتره دیگه مثلا میان و میرن و جمعه و تعطیلی‌ها آدم از تنهایی در میاد چندتا خانواده میشن آدم دور میزنه توی این خانواده‌ها خوبه یا خب خیلی وقتا داماده خداییش مثلا مهتابی چیزی بسوزه میاد کمک میکنه کمک حال آدمم هستن خوبه خب. کد۱: خیلی کمک حاله خیلی وقتا شده خدایی یه کاری داشتم واسم انجام داده.

۳-۵: چالش مسئولیت‌های مراقبتی و مدیریتی:

برای مادران نقش مادرزن و مادرشوهری چالش‌هایی را در زمینه مسئولیت‌های واگذار شده به آن‌ها و مدیریت و کنترل کردن مسائل مختلف به دنبال دارد. مادران در این راستا مؤلفه‌هایی همچون؛ افزایش مسئولیت‌ها با مضاعف شدن نقش مادری (مادرزن و مادرشوهر) و مادربرزگی، واسطه‌ای بین عروس و داماد با اعضای خانواده، مدیریت در ابراز هیجان‌ها و مداخله در بحران‌های خانوادگی و توجه به نقش آفرینی خویش در بحران‌های خانوادگی فرزند و همسرش، را بیان می‌کردند. برای مثال؛ کد۱۳: مثلا یه جاهاییم حتی شوهرم ناراحت میشد از عروسه من سعی میکردم آرومش کنم هم شوهره رو هم پسره رو یا بعضی وقتا به شوهرم میگم تو هم یه بار زنگشون بزنی همش نمیشه که من بزنی اونوقت فکر میکنن پدرشوهره ما رو نمیخواد عروسه خوشحال میشه میگه مامان امشب بابا ما رو دعوت کرده اصلا مادرشوهر همینطور که میتونه آتیش به پا کنه همینطور میتونه قضیه رو فیصله بده و آروم کنه اوضاع رو. کد۶: از یه طرف باید احترام داماد رو داشت از طرفیم باید مثلا به پسریم اینا بفهمونم که نه خیلی هم هوای داماد رو ندارم و هوای شما رو دارم مادرزن باید هوای همو رو داشته باشه که همه رو یه جور یه راضی نگه داره که کسی آسیب نبینه همش با مدیریت مادرزنه که بتونه اوضاع بهتر بشه یا بدتر که بتونه چجوری شرایط رو کنترل کنه.

۴-۶: چالش‌های احساسی:

مادرزن و مادرشوهر شدن با تجارب هیجانی مختلف و حتی متضاد و ایجاد چالش‌هایی در احساسات مادران نیز همراه می‌باشد. مادران چالش‌های احساسی را با مؤلفه‌هایی همچون؛ غم و نگرانی از مشکلات و سرانجام زندگی زوجی فرزند در مقابل خشنودی از گسترش خانواده، ترس و نگرانی از تکرار خصوصیات نامطلوب همسر در داماد، شادمانی از برآورده‌سازی استانداردها در مقابل احساس ناکامی در برآورده نشدن آن‌ها، حس ضعف و مورد سوءاستفاده قرار گرفتن از سوی عروس و داماد، ترس و احساس گناه از سهیم شدن در فروپاشی و بی‌ثباتی زندگی زناشویی فرزند، شادمانی از ورود عضو جدید خانواده در مقابل ترس از عدم سازگار شدن

با او، احساس ناامنی، ترس و تهدید برای خانواده در مقابل غریبه بودن عروس و داماد، بیان می‌کردند. به طور مثال؛ کد ۱۳: به لذت خاصی داره و میگم خداروشکر که بچه دارم و بچه‌ها ازدواج کردن مثل درختی بوده که حالا داریم ثمرشو میبینیم بالاخره وقتی مجرد هستن ممکنه به گناه بیفتن ولی الان از دغدغه‌ها و چه کنم چه کنمایی که داشتم استرسی که داشتم کمتر شد و خیالم راحتتر شد. کد ۱۰: اولش خب خیلی استرس و نگرانی و دلشوره داری و من داغون شدم از نگرانی و دلشوره نگران آیندش بودم. کد ۱۰: انگار آدم میترسه که به حرفی نزنم که عروسه نره خب هر جایی میشینه از خانواده شوهرش خبر بده. کد ۳: آدم انگاری میترسه که اگه ما به چیزی بگیریم به موقع زندگیشون از هم می‌پاشه.

۴) مضمون اصلی چهارم: مهارت‌های ارتباطی: این مضمون در پنج زیر شاخه حفظ مرزها، سرمایه‌گذاری ابرازی و ابزار، پیوستن به عروس و داماد، پیوستن به خانواده همسر فرزند، آگاهانه و هوشمندانه عمل کردن دسته‌بندی شد.

۱-۴: حفظ مرزها:

مادران در نقش‌آفرینی خویش به عنوان مادرزن و مادرشوهر از رعایت کردن مرزها در روابط به عنوان یکی از مهارت‌های ارتباطی استفاده می‌کنند. آن‌ها در این راستا به مؤلفه‌هایی مانند؛ عدم مثلث‌سازی و ائتلاف در تعارضات و روابط زوج، رعایت مرز بین دخالت و حامی بودن در زندگی زوج، عدم انتقال و ایجاد فیلتر در افشای مشکلات به عروس و داماد اشاره می‌کردند. برای مثال؛ کد ۱۰: بچه‌هام هرکاری میکنن هر جایی میرن کاری ندارم هزینش چقدر شده میگم خودشون زحمت میکشن مال خودشونه کاریم ندارم چی میخوری چی میپوشی چیکار میکنی کجا میری میان اینجا حرف روزمره خودمونه این سوال جوابا نیست من اصلا سرک کشیدن توی زندگی عروس داماد رو دوست ندارم زنگم میزنم بهشون در حد به احوال پرسه حالا بخوام هی سوال کنما فضولی کنم اصلا. کد ۱۱: باید اگه به حرفی هم بین عروس و پسرم شد نباید بیام اون وسط طرف اینو یا اونو بگیرم هیچی نگم همون موقع.

۲-۴: سرمایه‌گذاری ابرازی و ابزار:

مادران در نقش‌آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر سعی می‌کنند عواطف خویش را نسبت به عروس و داماد به صورت ابرازی و یا ابزار ارائه دهند. مادران این سرمایه‌گذاری عاطفی را با مؤلفه‌هایی همچون؛ توجه به ارضای نیازهای عاطفی عروس و داماد، ابراز عملی محبت و مورد توجه قرار دادن عروس و داماد بیان می‌کردند. برای مثال؛ کد ۵: سعی کردم همش محبت کنم بهش به جوری خوشحالش کنم به کادویی چیزی یادگاری هر دفعه واسش بخرم مادرشوهر باید هر دفعه به کادو چیزیم بخره عروس با به گلم خوشحال میشه. کد ۲: کم محلی نکنم همونطوری که دوست دارم با بچم رفتار بشه با عروس همونطور.

۳-۴: پیوستن به خانواده همسر فرزند:

اینکه مادران به خانواده عروس و داماد خویش بپیوندند و با آن‌ها ارتباط مطلوبی داشته باشند، از دیگر مهارت‌های ارتباطی مادران در نقش‌آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهری می‌باشد. آن‌ها این پیوستگی^۲ را تحت عناوینی همچون؛ درک تفاوت‌ها و داشتن وجهه مشترک با خانواده همسر فرزند و تشویق فرزند به

1. Boundaries

2. Cohesion

تعاملات مطلوب با خانواده همسرش بیان می‌کردند. برای مثال؛ کد۷: اصلا اینجور نیست که بگی من با خانواده عروسم یا دامادم صد در صدی نه باهم فرق میکنیم ولی من میگم باید کوتاه بیای نمیگم که مادرشوهرای دخترام فرشتن ولی وقتیم دخترام یه ناراحتی ازشون دارن میگم حالا اگه مادرشوهرتم یه کاری کرد تو بگذر باید خیلی گذشت کنی همینطور که تو به من وابسته‌ای خب اونم به مادرش وابستست یا مثلا تولد من و مادرشوهر دخترم باهم یکیه بهش میگم مامان اول برین اونجا بعد بیاین اینجا. کد ۱۰: تمام اختلافات سر همین رقابتست که من بگم من یه مادرم خب مادر دامادم یه مادرم من یه دختر شوهر دادم اونم یه پسر زن داده پس تمام مسئولیتا باید تقسیم بشه هم من هم اون. الان خب مادر دامادم تمام اینکارایی که من دارم میکنم اونم داره واسه دخترش میکنه حالا اگه من بیام بگم خب چطور واسه دخترش میکنه ولی واسه عروسم که دختر منه نمیکنه خب همین باعث اختلاف میشه.

۴-۴: پیوستن به عروس و داماد:

علاوه بر ایجاد پیوستگی بین دو خانواده، پیوستن مادرزن و مادرشوهر به عروس و داماد نیز جزء مهارت‌های ارتباطی در نقش مادرزن و مادرشوهری برای مادران می‌باشد. مادران این پیوستگی به عروس و داماد را با مؤلفه‌هایی مثل عدم رقابت و حسادت و داشتن جبهه مشترک با عروس و داماد، اعمال فضای مشارکتی در مقابل فضای بازپرسی در ارتباطات با عروس و داماد، عدم طرفداری از فرزند در مقابل عروس و داماد، رازداری و امانت‌داری و دفاع از حق و حقوق عروس و داماد در مقابل دیگران، حافظ آرامش، امیدواری و اعتماد عروس و داماد در روابط با خانواده همسر، عدم بدگویی و سوءاستفاده کردن از عروس و داماد و پذیرش عروس و داماد به عنوان عضو جدید خانواده اظهار می‌کردند. به طور مثال؛ کد ۱۱: مثلا من نداری کشیدم تونستم تحمل کنم اینکه من بگم من اینجوری بودم و شما هم همینطور اصلا فایده نداره باید یاد بگیرم حسودی نکنم به زندگیش یا مقایسه و این حرفا اصلا هرچی عروسه داشته باشه میگن خب پسره داشته خانوادش داشتن عروسه شیک میاد بیرون باعث سرافرازی خودمونه. کد ۱۳: میگم خونه خودتونه نگم دختر مردمو پسر مردم بلکه اونارو از خودم میدونم توقعم از عروس ندارم که حتی یه آب واسم گرم کنه بی توقع. کد ۲: پیش خواهرشوهر نشینم از زن داداشه بد بگم خب بینشونو میریزم بهم دیگه مادرشوهر باید رازدار عروسم باشه پشت سرش بدگویی پیش مردم نکنه آبرو عروسشو نبره خب به هر حال عروس به گوشش میرسه ناراحت میشه.

۴-۵: آگاهانه و هوشمندانه عمل کردن:

یکی از مهارت‌های ارتباطی دیگر در تجارب مادران از نقش مادرزن و مادرشوهری، وجود عملکردی هوشمندانه و آگاهانه می‌باشد. مادران این عملکرد هوشمندانه و آگاهانه را تحت عناوینی همچون؛ کسب شناخت از ویژگی‌ها، نقاط ضعف و قوت شخصیتی عروس و داماد، پذیرش تفاوت‌های نسلی با عروس و داماد، الگو پذیری از روابط خانواده اصلی و خانواده همسر و جلوگیری از تکرار تجارب نامطلوب، یادگیری مهارت‌های ارتباطی از رسانه‌های ملی و لزوم مراجعه به مشاور برای حل مسئله بیان می‌کردند. برای مثال؛ کد ۷: خب دیدم مثلا یه اخلاقامون بهم نمیخوره اتفاقا رفته‌م مشاوره گفتیم من تازه عروس دار شدم بعضی رفتارها ممکنه متقابلا خوشمون نیاد باید چجوری رفتار کنم دکتروم راهنماییم کرد من خودم ازینام که توی تلویزیون این برنامه روانشناسی و مشاوره میگن رو خیلی گوش میکنم تقریبا بعضی از دستوراتی که میدنو اجرا میکنم.

کد ۱: خود ازدواجی که مادرشوهر داشته وانش به تجربه میشه که یه سری چیزا رو در مورد عروسش یاد بگیره و تلخیا رو تکرار نکنه. کد ۱۴: من سعی کردم خودم روی خودم کار کنم آدم که دیگران رو نمیتونه عوض کنه که باید اول روی خودش کار کنه یا تجربه‌های گذشته رو درس عبرت بگیره و باهوش باشه که بتونه دوباره اینا رو تکرارش نکنه توی رابطه با دامادش.

بحث و نتیجه گیری

مطالعه‌ی حاضر با هدف شناسایی تجارب زیسته‌ی مادران از نقش مادرزن و مادرشوهری انجام شد. یافته‌های حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد که می‌توان به چهار مضمون اصلی درخصوص نقش‌آفرینی مادران ایرانی به عنوان مادرزن و مادرشوهر دست یافت: ادراک از مادرانگی بعد از ازدواج فرزند، الزامات نقش‌آفرینی، چالش‌ها و فرصت‌ها، مهارت‌های ارتباطی.

اولین مضمون استخراج شده، ادراک از مادرانگی بعد از ازدواج فرزند بود که در قالب مادری حامی و راهنما، مادری محافظه‌کار و مادری فداکار با محدودیت‌های شخصی مطرح شد. بخشی از تجربه‌ی مادران از نقش-آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر به ادراک آن‌ها از مادرانگی مربوط می‌شود. مادرزن و مادرشوهر به شکل مادری که راهنما و حمایت‌کننده‌ی فرزند و همسر فرزندش بوده، در مقابل عروس و داماد محافظه‌کار است و با فداکاری‌هایی که انجام می‌دهد با محدودیت‌هایی نیز مواجه است، تعریف می‌شود. به نظر می‌رسد ادراک مادران از نقش مادرانگی بعد از ازدواج فرزند در مفهوم کلیدی وظیفه‌شناسی قابل درک است. احتمالاً می‌توان گفت حتی با وجود ازدواج و استقلال فرزند در بعد از ازدواج همچنان این مفهوم با توجه به فرهنگ ایرانی در ادراک مادران پررنگ است. پژوهش‌های مشابهی نشان داده‌اند که الگوی سالم برای خانواده‌ی ایرانی یک الگوی جمع‌گرا بوده (پناغی و همکاران، ۱۳۹۵) و روابط خانوادگی به ویژه رابطه والد-فرزند از روابط شاخص در فرهنگ ایرانی می‌باشد (چراغی و ابراهیمی، ۱۳۹۷)؛ لذا والدین جایگاه و ارزش والایی برای فرزندان دارند و فرزندان تمام تلاش خویش را در جهت جبران زحمات والدین انجام می‌دهند (صاحب‌دل و همکاران، ۱۳۹۴). بنابراین به پشتوانه‌ی این مسئله که ریشه در فرهنگ خانواده‌ی ایرانی دارد، در پژوهش حال حاضر نیز این مسئله در ادراک مادران قابل تأمل بوده و آنان حتی بعد از ازدواج فرزندان و ایجاد استقلال از خانه‌ی پدری، همچنان با نقش‌آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهری وظیفه‌شناس سعی در حفظ جایگاه خویش دارند. اینکه در فرهنگ ایرانی مادر نسبت به پدر نقش کلیدی در روابط با فرزند داشته و از نظر هیجانی و عاطفی نیز بسیار مهم‌تر از پدر برای فرزندان برآورد شده است (چراغی و ابراهیمی، ۱۳۹۷) نیز می‌تواند تا حدودی با این مسئله در ارتباط باشد. همچنین بر این مسئله تأکید می‌ورزد که در فرهنگ ایرانی به واسطه‌ی زندگی طولانی مدت فرزند با والدین تا قبل از ازدواج و شکل‌گیری نزدیکی عاطفی و وابستگی بین والد و فرزند (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶) و دشواری مرز و تمایز بین آن‌ها (چراغی و ابراهیمی، ۱۳۹۷)؛ حفظ وظایف و جایگاه خویش در روابط والد-فرزند بعد از ازدواج فرزند از اهمیت بالایی برخوردار بوده و به قوت خود باقی می‌ماند. پس بطور کلی چون ادراک افراد در مورد مسائل خانوادگی تحت تأثیر سازه‌های فرهنگی جامعه بوده (مارسن و مورالیس، ۲۰۱۹) و طبق فرهنگ جمع‌گرایی در خانواده ایرانی شاهد اهمیت ازدواج فرزندان و نقش پررنگ والدین می‌باشیم (مظاهری، صادقی، نصرآبادی، انصاری نژاد، ۱۳۸۸؛ چراغی و همکاران،

۲۰۱۹) بنابراین همسو با این مسئله در پژوهش حال حاضر نیز به واسطه ادراک مادران از نقش مادرزن و مادرشوهری وظیفه‌شناس در مقابل فرزند و همسر فرزند شاهد اهمیت این موضوع می‌باشیم. دومین مضمون استخراج شده، الزامات نقش‌آفرینی بود که در قالب ویژگی‌ها و صفات مطلوب مشخص شد. همانطور که مشخص است برای مادران وجود صفات و ویژگی‌های مطلوب از الزامات نقش‌آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر می‌باشد. همسو با این مسئله می‌توان گفت احتمالاً همانطور که والدین ایرانی استانداردهایی در مورد ویژگی‌های فردی عروس و داماد مطلوب دارند (منتظری، ۱۳۹۹)؛ در پژوهش حال حاضر نیز وجود ویژگی‌ها و صفات مطلوب از سوی مادران به عنوان الزامات نقش‌آفرینی مادرزن و مادرشوهر برآورد شده است. در واقع از آن جایی که مادر نقش کلیدی در تعارضات و درگیری‌های روابط سببی داشته (چراغی و همکاران، ۱۳۹۴ب) و از طرفی با ویژگی‌های مطلوبی همچون سازش و مدارا کردن می‌تواند در ایجاد آرامش بیشتر زندگی فرزندان متأهل اثرگذاری داشته باشد (فلاح‌پیشه، موتابی، مظاهری، پناغی و حیدری، ۱۴۰۰)؛ بنابراین همسو با این مسئله، در پژوهش حال حاضر نیز وجود ویژگی‌ها و صفات مطلوب مادرزن و مادرشوهر می‌تواند از الزامات نقش‌آفرینی مادران باشد.

سومین مضمون استخراج شده، چالش‌ها و فرصت‌ها بود که طی مواردی از جمله چالش‌ها و فرصت‌های ارتباط با همسر، چالش‌ها و فرصت‌های رابطه والد-فرزندی، چالش باورهای فرهنگی، فرصتی برای پاسخ به نیازهای اساسی، چالش مسئولیت‌های مراقبتی و مدیریتی و چالش‌های احساسی برآورد گردید. مادران در نقش مادرزن و مادرشوهری در عین کسب فرصت‌های لازم برای ارتقاء روابط با همسر و فرزند خویش و همچنین فرصتی برای رفع نیازهای اساسی آنان، با چالش‌های مختلفی نیز مواجه می‌شوند. گویا طبق خانواده درمانی سیستمی مینوچین (گلادینگ، ۱۳۹۴) که نقش‌های مختلف اعضای خانواده می‌تواند از دیگر نقش‌ها تأثیر پذیرفته و از طرفی بر آن‌ها نیز تأثیرگذاری داشته باشد، بنابراین احتمالاً مادران از این امر مستثنا نبوده و نقش مادرزن و مادرشوهری می‌تواند نقش همسری و والدی آن‌ها را نیز تحت تأثیر قرار دهد. همچنین همانطور که طبق نظر گلسر (گلاسر، ۱۳۹۳) رفع نیازهای اساسی افراد به عنوان مبنای مهمی در ارتباطات شناخته می‌شود، پس به نظر می‌رسد مادران نیز در عین نقش‌آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر و ارتباطات با عروس و داماد فرصتی برای رفع نیازهای اساسی خویش از جمله نیاز به تفریح، عشق و محبت را به دست می‌آورند. همانطور که ازدواج و استقلال فرزند به عنوان یکی از مراحل مهم در چرخه زندگی خانواده می‌تواند از طرفی والدین را دچار چالش‌های مختلفی کند (مک‌گلدریک، پریو و سارتر، ۲۰۱۵) و از طرفی فرصتی برای مادران جهت رسیدگی به زندگی شخصی (ناکی و تیس، ۲۰۱۳)، ارتقاء زندگی مشترک با همسر (دهل و دهل، ۲۰۱۳) و یا تغییر جهت رابطه والد-فرزندی باشد (گائو، لی، ژانگ، گو، ژانگ، لی و همکاران، ۲۰۱۷)؛ در پژوهش حال حاضر نیز مادران با ازدواج فرزند و به دنبال آن نقش‌آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر می‌توانند با فرصت‌ها و چالش‌هایی در روابط با همسر و فرزند خویش مواجه شوند. همسو با اینکه برآورد شده است این مرحله از چرخه زندگی به عنوان فرآیندی هیجانی می‌تواند والدین را با چالش‌های متفاوتی مواجه سازد (کریستنسن، کونینگ و هاجک، ۲۰۲۱)؛ در پژوهش حال حاضر نیز فرآیند هیجانی این مسئله می‌تواند مادران را به عنوان مادرزن و مادرشوهر تحت تأثیر قرار داده و آنان را در این نقش‌آفرینی با چالش‌های احساسی مواجه سازد. همانطور که ادراک افراد در چگونگی روابط اثرگذار است (قنبری، کلانتری و مختارنیا، ۱۳۹۶) و سازه‌های آنان هدایتگر مسائل است (لی‌هی، ۱۳۹۴) پس به واسطه

ادراکی که مادران طبق مضمون اصلی اول از نقش مادرانگی بعد از ازدواج فرزند دارند، برای نقش‌آفرینی به عنوان مادری حامی، راهنما، محافظه‌کار و فداکار در روابط نسبی و سببی نیز دچار چالش‌های مراقبتی و مدیریتی می‌شوند. چالش باورهای فرهنگی که مادران در نقش مادرزن و مادرشوهری تجربه می‌کنند می‌تواند با این مسئله همسو باشد که در واقع چون ارتباط و فرهنگ با یکدیگر همزیستی داشته (تایلر و لیستر، ۲۰۰۹) و پژوهش‌های مختلفی در فرهنگ‌های متفاوت نیز به بازنمایی منفی از نقش مادرزن و به ویژه مادرشوهر اشاره داشته‌اند (لیتوفکینا، ۲۰۱۸؛ دردار، ۲۰۱۸) در پژوهش حاضر نیز مادران ایرانی هم تحت تأثیر باورهایی در مورد مادرزن و مادرشوهر که ریشه در فرهنگ ایرانی دارند، قرار گرفته و دچار چالش می‌شوند.

چهارمین مضمون استخراج شده، مهارت‌های ارتباطی بود که در قالب حفظ مرزها، سرمایه‌گذاری ابرازی و ابرازی، پیوستن به عروس و داماد، پیوستن به خانواده همسر فرزند، آگاهانه و هوشمندانه عمل کردن مطرح شد. در واقع مادران در نقش‌آفرینی به عنوان مادرزن و مادرشوهر از مهارت‌های ارتباطی مختلفی در ارتباطات خانوادگی خویش و به ویژه روابط با عروس و داماد استفاده می‌کنند که به ایفای هرچه بهتر نقش آن‌ها کمک شایانی می‌کند. دو مؤلفه مهم در مهارت‌های ارتباطی در نقش مادرزن و مادرشوهری مربوط به حفظ مرزها و پیوستگی می‌باشد. همسو با این مسئله به نظر می‌رسد همانطور که مفهوم مرز و پیوستگی در مدل سه‌گانه خانواده مورد تأکید بوده و می‌تواند منجر به شکل‌گیری بهینه خانواده ایرانی گردد (چراغی و همکاران، ۲۰۱۹). لذا در مطالعه حال حاضر نیز، این ویژگی‌های مهم به عنوان مهارت‌های ارتباطی در نقش‌آفرینی مادران به عنوان مادرزن و مادرشوهر برآورد می‌شود. از طرفی همانطور که برآورد گردید مادرزن و مادرشوهرها علاوه بر پیوستگی با عروس و داماد سعی می‌کنند با خانواده همسر فرزندشان نیز ارتباط مطلوبی برقرار کرده و به یکدیگر بپیوندند، این مسئله می‌تواند با لزوم پیوستگی بین دو خانواده که جزء استانداردهای والدین ایرانی درباره ویژگی‌های خانوادگی عروس و داماد مطلوب برآورد شده است نیز همسو باشد (منتظری، ۱۳۹۹). همچنین تجربه پیوستگی در روابط با عروس و داماد و خانواده آن‌ها می‌تواند با این مسئله همسو باشد که ازدواج فقط پیوند دو نفر با یکدیگر نبوده و با ازدواج دو نفر گویا دو خانواده با یکدیگر ازدواج می‌کنند (گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۱۳۸۲) و بنابراین مادران با نقش مادرزن و مادرشوهری در این پیوند قرار گرفته و سعی می‌کنند نه تنها به عروس و داماد بلکه به خانواده آن‌ها نیز بپیوندند. بطور کلی چنین برآورد می‌شود که نقش مادران در تسهیل‌گری روابط و انسجام خانواده به عنوان جوهره مشترک تجارب مادران ایرانی از نقش مادرزن و مادرشوهری می‌باشد.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به این مسئله اشاره کرد که با توجه به شیوع ویروس کرونا، مصاحبه‌ها به صورت تلفنی انجام شده است، این مسئله ممکن است باعث از بین رفتن بخشی از داده‌های غیرکلامی شده باشد. نمونه پژوهش حال حاضر، مادران ساکن شهر اصفهان بودند که ممکن است تجارب مادران در پایتخت و یا مناطق کوچکتر و حاشیه‌ای که از فرهنگ‌ها با امکانات فرهنگی و رفاهی متفاوتی هستند، با تجارب مادران شرکت‌کننده در پژوهش حال حاضر تفاوت‌هایی داشته باشد، از این رو لازم است در تعمیم نتایج احتیاط لازم صورت گیرد. همچنین کنترل متغیرهایی همچون میزان رضایتمندی مادران از فرزند و عروس و داماد خویش، و میزان ثبات و کیفیت روابط آن‌ها و یا کنترل متغیرهایی مانند تعداد

فرزندان و تعداد عروس و داماد که ممکن است تجربه مادران از نقش مادرزن و مادرشوهری را تحت تأثیر قرار داده باشد، از دیگر محدودیت‌های پژوهش حال حاضر می‌باشد. در این پژوهش فقط تجارب مادران مورد بررسی قرار گرفته‌اند، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی به تجربه پدران از نقش پدرزن و پدرشوهری نیز پرداخته شود و تفاوت تجربه مادران و پدران در این راستا مورد توجه قرار گیرد. نتایج پژوهش حاضر می‌تواند در مراکز مشاوره خانواده و ازدواج، جهت غنی‌سازی روابط خانوادگی به ویژه روابط خانواده همسر با عروس و داماد مورد استفاده قرار گیرد.

موازن اخلاقی

در این پژوهش کلیه موازن اخلاقی نظیر رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات مشارکت‌کنندگان رعایت شده است.

سپاسگزاری

نویسندگان پژوهش حاضر از کلیه کسانی که آنان را در انجام این پژوهش یاری رساندند کمال سپاس و تشکر دارند.

مشارکت نویسندگان

در تدوین این مقاله همه نویسندگان در طراحی، مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، گردآوری داده‌ها، تحلیل آماری داده‌ها و نهایی سازی نقش داشتند.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

- آزاد ارمکی، تقی. (۱۳۸۶). جامعه‌شناختی خانواده‌ی ایرانی، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- پناغی، لیلی، زاده محمدی، علی، باقریان، فاطمه، پاکدامن، شهلا، احمدآبادی، زهره، و محمدی، سمیه. (۱۳۹۵). جستجوی الگوهای سلامت خانواده ایرانی: یک مطالعه کیفی. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۲(۴۶): ۱۷۹-۱۹۶.
- چراغی، مونا، مظاهری، محمدعلی، موتابی، فرشته، پناغی، لیلی، صادقی، منصوره السادات، و سلمانی، خدیجه. (۱۳۹۴). پیش‌بینی رضایت زناشویی براساس کیفیت ارتباط همسران با دو خانواده اصلی. *فصلنامه راهبرد فرهنگ*، ۳۱(۳۱): ۱۲۶-۹۹ الف
- چراغی، مونا، مظاهری، محمدعلی، موتابی، فرشته، پناغی، لیلی، و صادقی، منصوره السادات. (۱۳۹۴). مقایسه ارتباط با خانواده همسر در زنان و مردان متأهل ایرانی. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۱(۴): ۳۲-۷ ب

چراغی، مونا، و ابراهیمی، مریم. (۱۳۹۷). تحلیل روانشناختی رابطه والد-فرزندی در ضرب‌المثل‌های ایرانی: یک پژوهش کیفی. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۴(۵۵): ۳۸۳-۴۱۰.

حاتمی، خدیجه. (۱۳۹۹). بازسازی معنایی تجربه زیسته زنان از رابطه مادرشوهر و عروس (ارائه یک نظریه زمینه). *مجله علوم اجتماعی*، ۱۷(۱): ۵۵-۸۵.

صاحب‌دل، حسین، زهراکار، کیانوش، و دلاور، علی. (۱۳۹۴). شناسایی شاخص‌های ازدواج موفق: یک مطالعه کیفی. *پژوهش‌های روانشناسی بالینی و مشاوره*، ۵(۲): ۳۲-۴۹.

طاهری بنچاری، رویا، آقاجانی مرساء، حسین، و کلدی، علیرضا. (۱۳۹۷). واکاوی پدیده طلاق، ریشه‌ها و پیامدها در شهر تهران ۱۳۹۵. *فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران*، ۹(۲): ۱۶۴-۱۳۹.

عابدینی، صمد. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر مقدار دخالت اطرافیان و طرفداری از خانواده پدری بر مقدار دل‌سردی از زندگی با همسر: مورد مطالعه زوجین شهر تبریز. *فصلنامه زن و جامعه*، ۷(ویژه‌نامه): ۸۳-۶۹.

فلاح‌پیشه بابلی، مریم؛ موتابی، فرشته؛ مظاهری تهرانی، محمدعلی؛ پناغی، لیلی و حیدری، محمود. (۱۴۰۰). شناسایی چالش‌ها و تکالیف تحولی افراد میانسال و سالمند: یک مطالعه هرمنوتیک. *روانشناسی پیری*، ۷(۳): ۲۶۷-۲۴۷.

قاسمی، سیمین، اعتمادی، عذرا، و احمدی، سیداحمد. (۱۳۹۴). رابطه تعاملات منفی بین زوجین و خانواده همسر با صمیمیت زوجین و تعارضات زناشویی در زنان. *فصلنامه آسیب‌شناسی، مشاوره*، ۱۱(۱): ۱۳-۱.

قاسمی، علیرضا، و ساروخانی، باقر. (۱۳۹۲). عوامل مرتبط با طلاق در زوجین متقاضی طلاق توافقی (شهرستان کرمانشاه). *فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی ایران*، ۱۰(۳۹): ۸۷-۶۹.

قنبری، سعید؛ کلانتری، فاطمه؛ مختارنیا، ایرج. (۱۳۹۶). ادراک بین فردی؛ رویکردی در جهت تحلیل روابط اجتماعی. *رویش روان‌شناسی*، ۳(۲۰): ۲۳۹-۲۲۵.

گلادینگ، ساموئل. (۱۳۹۴). *خانواده درمانی تاریخچه، نظریه و کاربرد*. ترجمه: دکتر عزیزالله تاجیک اسمعیلی و دکتر محسن رسولی. تهران: انتشارات تزکیه. (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی، ۲۰۱۱).

گلاسر، ویلیام. (۱۳۹۳). *تئوری انتخاب*. ترجمه: علی صاحبی. تهران: انتشارات سایه سخن. (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی، ۲۰۰۵).

گلدنبرگ، ایرنه، و گلدنبرگ، هربرت. (۱۳۸۲). *خانواده درمانی*. ترجمه: حمیدرضا حسین شاهی بروانی و سیامک نقشبندی. تهران: نشر روان. (تاریخ انتشار اثر به زبان اصلی، ۲۰۰۰).

لیهی، رابرت. (۲۰۱۵). تکنیک‌های شناخت درمانی، ترجمه حسن حمیدپور، تهران: نشر ارجمند.

مظاهری، محمدعلی؛ صادقی، منصوره‌السادات؛ نصرآبادی، ام‌لیلی؛ انصاری نژاد، فاطمه. (۱۳۸۸). رابطه سبک‌های همسرگزینی با کیفیت و پایداری ازدواج. *راهبرد فرهنگ*، شماره ۵: ۷۲-۵۵.

منتظری، رویا. (۱۳۹۹). *استانداردهای والدین ایرانی درباره عروس و داماد مطلوب*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مشاوره خانواده، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی.

References

- Abedini, S. (2016). The effect of relatives' interference and support from the paternal family on discouragement from life with spouse: A case study of couples in Tabriz. *Woman and Society Quarterly*, 7(Special Issue), 69-83. (In Persian)

- Ayers, J.D., Krems, J.A., Hess, N & Aktipis, A. (2022). Mother-in-law Daughter-in-law Conflict: an Evolutionary Perspective and Report of Empirical Data from the USA. *Evolutionary Psychological Science*, 8: 56-71.
- Azad Armaki, T. (2007). Sociology of the Iranian family. Tehran: SAMT Organization for Researching and Composing University Humanities Books. (In Persian)
- Cao, H., Fine, M., Fang, X & Zhou, N. (2019). Chinese adult childrens perceived parents satisfaction with adult childrens marriage, in-law relationship quality, and adult childrens marital satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(4): 1098-1122.
- Cheraghi, M., & Ebrahimi, M. (2018). Psychological analysis of parent-child relationship in Iranian proverbs: A qualitative research. *Family Research Quarterly*, 14(55), 383-410. (In Persian)
- Cheraghi, M., Mazaheri, M.A., Mootabi, F., Panaghi, L., & Sadeghi, M.S. (2015). Comparison of relationship with spouse's family in Iranian married men and women. *Family Research Quarterly*, 11(4), 7-32. (In Persian)
- Cheraghi, M., Mazaheri, M.A., Mootabi, F., Panaghi, L., Sadeghi, M.S., & Salmani, K. (2015). Predicting marital satisfaction based on the quality of spouses' relationships with their families of origin. *Culture Strategy*, 31(31), 99-126. (In Persian)
- Cheraghi, M., Mazaheri, M.A., Motabi, F., Panaghi, L., & Sadeghi, M. (2019). Beyond the couple: A qualitative analysis of successful in-law relationship in Iran. *Family process*, 58(4):936-953.
- Choi, A.W-M. (2021). In-law psychological aggression and its impacts on womens health. *Aggressive Behavior*, 48(2): 163-172.
- Choi, H., Nam, B., Kim, S., & Park, Ch. (2019). Contact With Parents and Parents-in-law, Gender, and Marital Satisfaction in Korea. *Jourlan of Marriage and Family*, 81(5): 1192-1205.
- Dahl, C. M., & Dahl, K. (2013). The Really, Really Empty Nest: Single Parents Launching Only Children. *Word & World*, 33(1), 21.
- Derdar, M. (2018). The mother-in-law/daughter-in-law relationship in Moroccan culture. *Research Innovator*, 5(2): 26-39.
- Falahatpisheh Baboli, M., Mootabi, F., Mazaheri Tehrani, M.A., Panaghi, L., & Heidari, M. (2021). Identifying challenges and developmental tasks of middle-aged and elderly individuals: A hermeneutic study. *Psychology of Aging*, 7(3), 247-267. (In Persian)
- Gao, M., Li, Y., Zhang, S., Gu, L., Zhang, J., Li, Z., ... & Tian, D. (2017). Does an empty nest affect elders' health? Empirical evidence from China. *International journal of environmental research and public health*, 14(5), 463.
- Genc, E., & Baptist, J. (2019). Managing conflict with parents-in-law in a secular society steeped in Islamic traditions: Perspective of married Turkish couples. *Journal of Family Psychotherapy*, 30(1): 20-39.
- Ghanbari, S., Kalantari, F., & Mokhtarnia, I. (2017). Interpersonal perception: An approach towards analyzing social relationships. *Psychology of Growth*, 3(20), 225-239. (In Persian)
- Ghasemi, A., & Saroukhani, B. (2013). Factors associated with divorce in couples applying for consensual divorce (Kermanshah county). *Iranian Social Sciences Studies*, 10(39), 69-87. (In Persian)
- Ghasemi, S., Etemadi, A., & Ahmadi, S.A. (2015). The relationship between negative interactions among couples and with spouse's family with intimacy and marital conflicts in women. *Pathology, Counseling*, 1(1), 1-13. (In Persian)
- Gladding, S. (2015). Family therapy: History, theory, and practice. Tehran: Tazkieh Publications. (Original work published 2011). (In Persian)

- Glasser, W. (2014). Choice theory. Tehran: Sayeh Sokhan Publications. (Original work published 2005). (In Persian)
- Goldenberg, I., & Goldenberg, H. (2003). Family therapy. Tehran: Ravan Publishing. (Original work published 2000). (In Persian)
- Greif, G.L., & Wooley, M.E. (2020). *IN-LAW RELATIONSHIPS (Mothers, Daughter, Father, and Sons)*. Oxford University Press.
- Gupta, S., Ksoll, Ch., & Maertens, A. (2021). Intra-household efficiency in extended family household: evidence from Rural India. *Journal of Development Studies*, 57(7): 1172-1197.
- Hatami, K. (2020). Semantic reconstruction of women's lived experiences of mother-in-law and daughter-in-law relationships (Presenting a grounded theory). *Social Sciences Journal*, 17(1), 55-85. (In Persian)
- Jewkes, R., Corboz, J & Gibbs, A. (2019). Violence against Afghan women by husbands, mothers-in-law and siblings-in-law/siblings: Risk markers and health consequences in an analysis of the baselin of a randomised. *PloS one*, 14(2): e0211361.
- Khan, T., Osterman, K & Bjorkqvist, K. (2021). Victimisation of Married Pakistani Women from Three Types of Aggression Perpetrated by their Mother-in-law, and Mental Health Concomitants. *Technium BioChemMed*, 2(2): 77-85.
- Kristensen, K., König, H. H., & Hajek, A. (2021). The empty nest, depressive symptoms and loneliness of older parents: Prospective findings from the German Ageing Survey. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 95, 104425.
- Kung, H.M. (2019). Persistence and Change in the Comparative Status of Mother-in-law and Daughters-in-law in Taiwanese Families: 1979 to 2016. *Journal of Family Issues*, 40(14): 1937-1962.
- Leahy, R. (2015). Cognitive therapy techniques. Tehran: Arjmand Publishing. (In Persian)
- Lee, J.E., Kim, K., Cichy, K.E., & Fingerman, K.L. (2020). Middle-Aged Childrens Support for Parents-in-law and Marital Satisfaction. *Gerontology*, 66(4): 340-350.
- Lipton, M. (2018). "The worst person I know": Representations of the mother-in-law in twentieth-century British popular entertainment. *Representations*, 155: 155-174.
- Litovkina, A.T. (2018). "When the Mother-in-law Comes in at the Door, Love Flies Out of the Window": The Mother-in-law as Reflected in Anglo-American Anti-Proverbs. *Women Through Anti-Proverbs*, 135-140.
- Lonnqvist, S.K., Jakonen, E.K., Tanskanen, A.O. & Erola, J. (2019). *Research in Social Stratification and Mobility*. 64: 100438.
- Marcén, M., & Morales, M. (2019). Live together: does culture matter? Review of Economics of the Household, 17(2), 671-713.
- Mazaheri, M.A., Sadeghi, M.S., Nasrabadi, A.M., & Ansarinejad, F. (2009). The relationship between marriage styles and quality and stability of marriage. *Culture Strategy*, 5, 55-72. (In Persian)
- McGoldrick, M., Preto, N. A. G., & Carter, B. A. (2015). The life cycle in its changing context: individual, family, and social perspectives. *The expanding family life cycle: individual, family and social perspectives*, 1-44.
- Montazeri, R. (2020). Iranian parents' standards about the ideal son-in-law and daughter-in-law. Master's thesis, Family Counseling, Faculty of Educational and Psychological Sciences, Shahid Beheshti University.
- Nagy, M. E., & Theiss, J. A. (2013). Applying the relational turbulence model to the empty-nest transition: Sources of relationship change, relational uncertainty, and interference from partners. *Journal of Family Communication*, 13(4), 280-300.

- Osei-Tutu, A., Akosua Affram, A & Afi Dzokoto, V. (2021). I Reported My Wife to Her Mother..." An Analysis of Transgressions Within Child-and Parent-in-law Relationships in Ghana. *Journal of Comparative Family Studies*, 52(1): 94-116.
- Panaghi, L., Zadeh Mohammadi, A., Bagherian, F., Pakdaman, S., Ahmadabadi, Z., & Mohammadi, S. (2016). Searching for patterns of health in Iranian families: A qualitative study. *Family Research Quarterly*, 12(46), 179-196. (In Persian)
- Park, T.Y & Park, Y. (2019). Living with an In-law and Marital Conflicts: A Family Therapy Case Study. *Journal of Asia Pacific Counseling*, 9(2):73-89.
- Sahbedel, H., Zaharakar, K., & Delavar, A. (2015). Identifying indicators of successful marriage: A qualitative study. *Clinical Psychology and Counseling Research*, 5(2), 32-49. (In Persian)
- Saibu, C.A.T. (2018). A Cultural Appraisal of the Significance of the Role of the Mother-in-law Among the Yoruba People of Nigeria. Representations of the Mother-in-law in Literature, Film, Drama, and Television, edited by Jo Parnell. Lanham: Lexington Books, 3-20.
- Smith, J. A., Osborn, M. (2007). Interpretative Phenomenological analysis: Qualitative Psychology: A practical guide to methods. London, Sage Publications.
- Taheri Banchareh, R., Aghajani Marsa, H., & Kalidi, A. (2018). Analysis of divorce phenomenon, roots, and consequences in Tehran city, 2016. *Review of Social Issues in Iran*, 9(2), 139-164. (In Persian)
- Taylor, S & Lester, A. (2009). *Communication: You're Key to Success*. Singapore: Marshall Cavendish Business perspective. In D. Cicchetti, & D. J. Cohen (Eds), *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation*, 2, 96-161.
- Yuan, X. (2019). Family-of-origin triangulation and marital quality of Chinese couples: The mediating role of in-law relationships. *Journal of Comparative Family Studies*, 50(1): 98-112.

The Lived Experience of Iranian Mothers in the Role of Mother-in-law: A Phenomenological Study

Roya. Montazeri^{1*}

Abstract

Aim: The aim of the present study was to identify the lived experiences of Iranian mothers from the role of mother-in-law. **Methods:** The method of the present study was applied and qualitative descriptive phenomenology. The sample consisted of 14 mothers living in Isfahan who entered the study by convenience sampling method. Semi structured interviews were conducted, then implemented verbatim and analyzed by the Smith and Osborn's method. **Results:** In this study, The role of mother-in-law in 4 main themes including the perception of motherhood after marriage, role-playing requirements, challenges and opportunities, communication skills, 15 sub-themes including supportive and guiding motherhood, conservative motherhood, motherhood Self-sacrificing with personal limitations, desirable traits and characteristics, challenges and opportunities of relationship with spouse, challenges and opportunities of parent-child relationship, challenge of cultural beliefs, an opportunity to respond to basic needs, challenge Care and management responsibilities, emotional challenges, maintaining boundaries, expressive and instrumental investment, joining the family of spouse child, joining the in-law, acting consciously and intelligently, and were estimated 69 codes. **Conclusion:** According to the research findings, the role of mother-in-law is defined by the perception of a supportive, conservative and self-sacrificing mother, who is required to have desirable characteristics and traits and use communication skills to fulfill her role. Being a mother-in-law, while creating opportunities, also brings challenges for mothers. In general, facilitating relationships and family cohesion is the common essence of Iranian mothers' experiences the role of mother-in-law.

Keywords: *Mother-in-law, Iranian Mothers, Phenomenology.*

1. ***Corresponding author:** Master of Family Counseling, Faculty of Education and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran
Email: rmontazeri6@gmail.com